

ÚTVARP FØROYA

— ogn og heimabeiti hjá N. J. Arge?

Í summar fekk eg eitt tilboð frá Útvarpi Føroya um at lata tilfar, helst umsetingar, til henda stovn, fyrst og fremst leygar-kvøldssendingarnar. Útvarpið ætlaði at útviðka senditíðirnar, fekk eg at vita, og teir tóku fegnir við øllum til tilfari, eg kundi fáa frá hondini. Eg var glaður við boðið og fór alt fyrri eitt undir at leggja eina skrá fyrri heystið. Eg helt tað vera frægest at royna at velja tilfar, sum var hugvekjandi og hugviðandi, eitt sindur óðrvísi, kanska, enn tað, vit eru von við, modernað (nú hava vit skjótt í ein mansaldur hoyrt um Egil Skallagrímsson), og samstundis ikki ov tungt, av tí at leygar-kvøldssendingarnar eisini eiga at vera undirhaldandi (og troystir arbeiðsmenn og stressaðir skrivstovumenn skuldu helst eisini komið fyrri seg aftur, eftir hvønn morgun í eina heila viku at hava fingið framman av morgunandaktini, sum átti at lætt teimum um ein stríðan arbeiðsdag, men heldur fær teir at hokna niður og ivast í, um teir yvirhøvur áttu at verið foddir. Eg hugsaði m.a. um at velja rithøvundar sum Graham Greene, Marcel Aymé, J. G. Ballard og William Heinesen.

Nakrar vikur seinni fekk eg frá útvarpinum, í hesum fari Marius Rein, teknikara, og Jógván Arge, programleiðara, eina áheitan um eisini at leita teimum eftir hóskaði upplasarum til tað tilfar, eg læt úr hondum. At finna upplasarar var mangan tørfur, søgdu teir, og teir høvdu ikki skil á tí sjálvir. Av tí at útvarpið, mjúkt sagt, ikki ger sær ómak, tá ið teir velja upplasarar, av tí at einki í útvarpinum hevur henda týðandi tættin um hendi, og av tí at ein og hvør umsetari (og ein og hvør rithøvundur) hevur áhuga fyrri, at tað, hann letur úr hondum, verður hampiliga borið fram, helt eg ikki hetta vera av leið og fór at leita eftir hóskaði og kvalifiseraðum upplasarum. Mannagongdin, eg gekk eftir, var henda:

1) Upplasarin eigur at lúka ávis krøv, sum setast mugu til upplestrarkynstrið (meira um hetta seinni).

2) Sami maður ella kvinna eigur ikki at lesa upp fleiri leygarkvøld upp í slag, tiansheldur fleiri ár upp í slag, tiansheldur ein heilan mansaldur.

3) Hvør yrkjari hevur sitt snið, sín tóna, og krevur eitt ávist slag av útleigging, alt eftir um tað, ið upplisið verður, er stuttligt ella spennandi ella spektigt, dráp og drama, lyrikur, barokt skemt ella varisligur humor.

Eg valdi at leggja fyrri við søguni »Rótin til alt ílt« eftir Graham Greene. Tað, sum eyðkennir hesa stuttsgona eftir ein

hin størsta meistaran millum frásøgnmenn, er tann samanstundin stíllurin, søgan líkasum stendur at bresta av innlæstum spenningi og tálmaðum komikki, meðan áhoyrarin samstundis við smáum teknum, einum orði her, eini væl sneiddari vending har, verður prikkaður, so at hann breiðast meira og meira og til endans situr alspentur og biðar eftir endabrestinum. Ein søga sum henda krevur ein konan og varligan upplasar (bara tankin um, hvussu útvarpsins favorittupplasarar kundu havt beklæð hana til, ger at tað fer einum kalt niður eftir ryggnum!), og eg valdi tí eitt fólk, sum eg helt hevði vissar kvalifikatiónir, hevði gingið á sjónleikarskeið og hevði fitt av kunnleika til bókmentir (hetta hevur eisini nakað at týða).

Tá ið tú hevur latið nakað úr hondum, tað veri seg ein týðing, ein stuttsgona ella okkurt annað, ert tú sjálvandi spentur eftir at hoyra, hvat fólk halda. Og fyrri at siga sum er, eg havi ongantið fingið so nógvvar positivar viðmerkingar sum eftir henda upplestrinum. Eitt fólk kom yvir til mín dagin eftir og ynskti mær tillukku og segði, at upplasarin hevði rakt netup tann tónan, sum hóskaði Graham Greene. Ein annar segði seg vóna, at handa røddin fór at hoyrast aftur í útvarpinum. Ein triði tók soleiðis til, at tað var sum eitt frábregðisli at hoyra nýtt tilfar, lisið upp av eini nýggjari rødd, nú vit í eini tiggju ár hava hoyrt søgur um hággjuskotnar víkingar, tanlaðar ár eftir ár av somu monnum, so at tað er sum at hoyra ein primus, so vit ikki longur hoyra teir, bara varnast, at har er eitt óljóð, sum ger fortroð.

Hugagóður fór eg undir ta næstu søguna. Eg valdi at royna Graham Greene einaferð aftrat. Av tí at tað var eydnast so væl ta fyrri ferðina, valdi eg at royna sama upplasar einaferð enn. Hetta var jú tað, útvarpið hevði biðið meg um. Hetta var tann uppgáva, og hevði fingið. Upplasarin fór undir at fyrireika seg, las uppá, brúkti bæði tíð og pengar (til barnagentu) til hesa fyrireiking. Men tá ið eg ringdi til útvarpið fyrri at avtala tíð, fekk eg at vita, fyrst frá teknikaranum, seinni uppá ein undarligan og óhøviskan máta, frá stjóranum, Niels Juul Arge, at upplasarin var óynsktur í útvarpinum. Eg spurdi stjóran, um hann hevði hoyrt tann fyrri upplestrinum, hann segði nei (nær hava teir hoyrt nakað?), men frá fólkum hevði hann fingið at vita, at tað var »einki serligt«. Sannleikin man vera einfaldari. »Vit taka fegnir imóti øllum. Men kvalitetur? Nei, ellars takk!«

Eg haldi tað vera nógv fyrri, at útvarpið fyrst heitir á meg um at leita teimum eftir upplasarum, tí teir siga seg ikki hava skil á

hesum, og so, tá eg endiliga havi funnið ein upplasar, sum er kvalifiseraður, sum er umtøktur av áhoyrarunum, sum ger sær ómak, gevur mær og henni vátan vottin frammaná.

Eg haldi tað vera nógv fyrri, at útvarpsstjórin, sum higartil, tá tað snýr seg um val av upplasarum og spekarum, hevur verið fullkomiliga kritikkleysur (hava vit í nøkrum útvarpi sær eina so prýðiliga innreið av hásum og harkandi, stettandi og stamandi, mólmandi og mismæltum upplasarum sum í Útvarpi Føroya?), nú knappliga sigur seg vera blivnan so sera vandnan.

Fyrri mær siga útvarpsmenninir, at teir ikki duga at velja upplasarar. Men eingin ivi er um, at teir halda seg duga. Og teir upplasarar, sum útvarpið higartil hevur brúkt, eru annaðhvørt slikir, sum kleyva tekstin niður við at gera av og hóreiggja sær og leika í, ella slikir, sum drukna hann við vamlislaga sentimentalum gráturøddum. (Undantøk eru m.a. Oddvát Nattestad, Heri Smith og Aksel Tørgarð, sum øll við teirra varisliga upplestri hava vist virðing fyrri yrkjarunum.) Í báðum forum roynir upplasarin at troðka sín egna persón inn í tekstin. Hesum er eingin fynd í. Hetta er ikki upplestrarkynstur. Fyrsta kravið til ein upplasarar er, at hann lesur týðiliga, men at hann samstundis fer til viks og letur tekstin, letur skaldið, tala. Hann skal lata hørðina upp og síðani smoyggja sær aftur um durabak, so at vit bara hoyra yrkjaran. Lat okkum taka eitt dømi. Tá ið Marius Jóhannesen las »Feðgar á ferð«, hildu vit at hetta var so óført, at vit létu hann lesa bókina eina ferð aftrat. Men tað, vit hoyrdu, var ikki Heðin Brú. Tað var Marius Jóhannesen. »Feðgar á ferð« er ein álvarsom, spakliga humoristisk samfelagslýsing, ikki uttan psykologiskar grevstrir av og á, men tað, vit hoyrdu, var ein gálvandi keimupynd á la V4, har persónarnir ikki eru menniskju, men ispeglar, karríkeraðir langt út um tað mark, sum skaldið upprunaliga hevði sett.

Bókin bleiv oyðiløgd í minst ein mansaldur.

Hvussu litla virðing útvarpið hevur fyrri upplestrarkynstrinum — og áhoyrarunum — sæst eisini, tá ið vit hugsa um ta løn, ið latin verður upplasarunum. At blaka fólk 75 krónur fyrri ein upplasar, sum kann vara upp í trý korter, er at halda tey fyrri tað turra spott. Upplasarin skal fyrireika seg, lesa tekstin fleiri ferðir, samráðast við umsetaran ella rithøvundin, liva seg inn í hendingarnar. Hetta tekur — og eigur at taka — langa tíð, helst fleiri dagar. Men hetta hava útvarpsmenninir ikki skilt. Tað vanliga er tí, at upplasararnir koma tuskandi oman í útvarpið í seinastu løtu, pestir og ófyrirreikaðir, og »lira« tekstin av

Opíð kjak

sær, mangan úttan at vita, hvat tað er, teir lesa. Úrslitið er hareftir.

Tá ið útvarpið nú í skjótt ein mansaldur hevur latið teir somu upplasararnar traðka eina bók niður fyrri og aðra eftir, so at vit ikki hoyra teir meira, bara varnast, at teir eru har, nakað sum vit varnast hesar hurrandi ljóararnar, fólk brúka í nýmótans køkum, kunnu tað ikki vera kvalitetsgrundir, ið búgva undir, tá útvarpið vrakar ein upplasar, sum eg eftir áheitan frá útvarpinum havi valt, sum fólk dárar, og sum lýkur tey neyðugu krovini og meira enn tað. Men Niels Juul Arge, stjóri í Útvarpi Føroya, hevur bara loyvi til at halda seg til eitt, og tað er góðska, **kvalitetur**.

Hann hevur ongan rætt til at velja starvsfólk, eftir um honum dárar tey ella ikki. Hann hevur ongan rætt til at velja starvsfólk, eftir um honum dárar teirra politisku áskoðanir ella ikki.

Men kanska ræðist N. J. Arge kvalitet? Henda sjúkan, kvalitetsótti, er ikki ókend í Føroyum. Og gaman í, rætturin til at dáma tað biliga, tað illa gjorda, tað óvandiliga, er ein mannarættur, men skal alt Føroya fólk revsast fyrri tað?

Tak V4. Einaferð var tað hampiligt undirhald, men um útvarpsmenninir halda, at fólk dárar tann soltna og fortugda koston, sum teir nú borðreiða við, fara teir skeivir. Við hesum undirhaldinum, sum er so vatndeyvt, einkisigandi og bart út bytt, at lurtararnir sita og rodna av skomm, koma útvarpsmenninir sjólkandi fjórðingar aftan á tí fólk, sum yrkti »Kall og Svein unga« og »Geipa Tætt«.

Sjálvandi er hetta ikki ein av teimum stóru spurningum í okkara samfelag. Men hetta er kortini ein prinsippspurningur. Og eg spyrji: hevur N. J. Arge, stjóri í Útvarpi Føroya, rætt til at úthýsa fólk úr hesum almenna mentunarstovni, tí at tey duga teirra arbeiði til lítar?

Og hvar eru mótmælini? Ti hetta er sanniliga ikki eindomi. Ferð eftir ferð hoyra vit um fólk, sum verða úthýst úr útvarpinum, tí at stjórin ber agg til teirra. Og meira enn so er tað hent, at kvalifiserað fólk hava vent sær til útvarpið við lúgðum gjørdum sendingum og hava fingið at vita, at tað ikki varð brúk fyrri tí, tey høvdu gjørt. Vit vita, at áhoyrararnir eru misnógdir. Vit hoyra fólk tulla í krókunum, men eingin torir at siga sína meining. Hvørt ár fáa vit heim higar heilar skipslastir av maoistum og leninistum og bragdligum akademikarum, sum einaferð slógu nevan í borðið og lovaðu at »byggja borg og borgargarð«, — hvar eru tit nú, hvi hoyrist einki, ikki so frægt sum eitt **kis**, til tykkara?

Ikki er tað nógv, vit føroyingar duga, burtursæð frá at gjøgnumgata okkara litla land við óneyðugum tunellum og seta mammur við bornum út á gotuna og at koyra fólk yvir. Men

Framhald á síðu 10

viðmerkingar

Eitt streymskifti

14. September er komin til ta niðurstøðu, at javnaðarflokkurin hevur dugað at sæð, at sambandsleran dugir ikki, men sambandsflokkurin er eftir:

Eftir er Dimmalætting og hennara donsku oddagreinir — og hvussu leingi halda tit at teir halda fram at skriva sær. Av og á siggjast oddagreinir Dimmalættingar skrivaðar á føroyskum, og vit skulu ikki spáa illa um vit siga, at tað fara ikki at ganga nógv ár, áðrenn fólk fara at flenna í kyki at tí, at Dimmalætting so seint sum í 1976 skrivaði oddagreinir á donskum.

Systemskiftet

Um svenska valið og nýggju stjórnarsamgonguna skrivur Dimmalætting: Sverige barsler ikke et politisk systemskifte uden véer. Olof Palme har sine anelser herom, såvelsom de partier, som tjener som jordemødre ved processen. Med det kunne vel være, at den borgerlige trekant evner at overvinde de modsætninger, som på forhånd består imellem de ny regeringspartnere, om ikke af egentlig overbevisning, så i hvert fald af frygt for, at Sverige ellers får en ny omgang Olof Palme. Det vil de gensidigt yde ofre, selv store, for at undgå.

Filmseftirlitið og Vaktarin

Um eina rættleiðing, sum Eyðun Joensen, limur í filmseftirlitinum, hevði til grein í Vaktaranum um filmin Eksorsisten, skrivur Vaktarin:

Tó broytir hetta ikki okkara áskoðan, at filmseftirlitið hevur verið ov vánaligt.

Tað vit verða lagdir undir at bera ósonn tíðindi, sum almenningurin veit væl um, vísa vit hetta frá okkum, tí vit hava ikki særð nakra kunngerð í bløðum, ella hoyrt í útvarpi, at nakar filmur er bannaður, og tí kann ikki sigast at hetta er almennakunnugt.

Men eftir tí, sum stendur í rættleiðingini, hava vit rætt at rokna við frægari skili á filmstíðarunum sum sýnt verður í biohøllumum aftaná hetta.